

Naziv originala:
LA MORT HEREUSE
Albert Camus

Copyright © Editions Gallimard, Paris, 1971, All rights reserved
Copyright © 2019 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednica:
Jelena Nidžović

Prevod:
Vladan Sibinčić

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:
Sanja Polovina

Prelom:
Danilo Lučić

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

Alber Kami

SREĆNA SMRT

Beograd, 2019.

● PRVI DEO ●

Prirodna smrt

PRVO POGLAVLJE

U DESET SATI UJUTRO Patris Merso je ravnomernim korakom gazio prema Zagrejevoj vili. U to doba negovateljica je odlazila u nabavku i vila je ostajala prazna. Bio je april; lepo prolećno jutro beše bleštavo i hladno, čisto i ledeno plavo, obasjano velikim, zaslepljujućim, ali studenim suncem. Nedaleko od vile, bistra svetlost je proticala između borova što su krasili brežuljke. Blaga uzbrdica puta beše pusta. S koferom u ruci, Merso je stupao u sjaju jutra, praćen suvim batom sopstvenih koraka i jednoličnom škripom ručke kofera.

Nadomak vile, put je izbijao na mali trg s klupama i vrtovima. Rane crvene muškatile između sivih aloja, plavetnilo neba i zidovi ograde okrečeni u belo, učinili su mu se tako svežim i detinjim da je načas zastao pre no što je nastavio putem što se sa trga spuštao prema Zagrejevoj vili. Pred ulazom se zaustavio i navukao rukavice a zatim otvorio vrata koja je invalid ostavljao nezaključanim i pažljivo ih zatvorio za sobom. Krenuvši hodnikom, stigao je do trećih vrata sleva, pokucao i ušao. Zagrej je zaista bio tu. Sa ćebetom na patrljcima nogu, sedeo je u fotelji kraj kamina, na istom mestu gde je Merso sedeo pre dva dana. Čitao je i knjiga mu je počivala na ćebetu dok je okruglim očima, bez vidljivog iznenađenja, posmatrao Mersoa koji stade kraj zatvorenih vrata. Zavesne na prozorima behu razmaknute, tako da su se po

podu, po nameštaju, po ivicama predmeta, širile barice sunčeve svetlosti. Iza stakala, nad pozlaćenom, hladnom zemljom, smešilo se jutro. Velika ledena radost, pištava graja ptica tananoga glasa, bujica nemilosrdne svetlosti, navlačili su jutru lice nevinosti i istine. Merso je stajao; uši i grlo su mu goreli od nesnosne toplote. Mada je na polju otoplilo, Zagrej beše naložio veliku vatru i Merso je osećao kako mu se krv penje u slepoočnice i bije u vršcima ušiju. Zagrej je i dalje ćutao, ne skidajući pogled sa pridošlice. Merso krenu ka kredencu s druge strane kamina i, ne pogledavši invalida, odloži kofer na sto. Prsti su mu blago drhtali. Zastao je, stavio cigaretu u usta i nespretno je zapalio, zbog rukavica. Iza leđa mu nešto zašuška. S cigaretom u ustima, Merso se okrenu. Zagrej ga je i dalje gledao, ali knjiga mu sad beše zatvorena. Dok mu je vatra pekla kolena, Merso pročita naopako okrenut naslov: *Dvorski čovek*, Baltazara Grasijana, a zatim se bez oklevanja sagnu nad kredenac i otvori ga. Crn na belom, na Zagrejevom pismu, i dalje je ležao revolver. Poput negovane mačke, presijavao se svim svojim oblinama. Merso prihvati oružje desnom a pismo levom rukom. Nakon kraćeg oklevanja, gurnu revolver pod levu mišku i otvori koverat. Unutra se nalazio samo jedan list papira velikog formata, s tek nekoliko redaka ispisanih krupnim, ćoškastim Zagrejevim rukopisom:

„Ubijam samo pola čoveka. Ne zamerite mi. U mom kredencu naći će se i više nego što je dovoljno da se namire svi koji su mi služili. Želeo bih da se ostatak utroši na poboljšanje životnih uslova osuđenika na smrt. Mada, svestan sam da mnogo tražim.“

Bezizražajnog lica, Merso presavi pismo. Dim cigarete ga ugrize za oči i malo pepela pade na hartiju. On je protrese, spusti na sto i okrenu se ka Zagreju. Ovaj je

zurio u koverat, dok su mu kratke i mišićave ruke i dalje počivale kraj knjige. Merso se sagnu, okrenu ključ na kredencu i pokupi svežnjeve novčanica, kojima su se ispod omota od novinskog papira videli samo krajevi. S oružjem pod miškom, jednom rukom ih uredno posloži u kofer. Bilo je tu tek dvadesetak svežnjeva od sto novčanica i Merso shvati da je poneo prevelik kofer. U kredencu je ostavio samo jedan svežanj. Kad je zatvorio kofer i dopola popušenu cigaretu bacio u vatru, uze revolver u desnu ruku i priđe invalidu.

Zagrej je gledao kroz prozor. Spolja se začu lagan šum, nalik mlevenju; neki automobil je polako prolazio kraj kapije. Zagrej se nije pomerao, kao da je upijao surovu lepotu aprilskog jutra. Nije odvratio pogled ni kad je osetio cev revolvera na slepoočnici. No Patris, koji ga je posmatrao, primeti suze u njegovim očima. Merso je bio taj koji je zažmurio. Učinivši korak unatrag, povuče obarač. Oslonjen na zid, i dalje sklopljenih očiju, osećao je kako mu krv bije u ušima. Pogleda. Glava je ležala na levom ramenu a telo se tek neznatno iskrivilo. Nije se više video Zagrej, već samo ogromna rana na lobanji, kost i krv. Merso zadrhta. Prođe oko fotelje, napipa mrtvačevu desnu šaku i gurnu revolver u nju, te je podiže do visine slepoočnice i pusti da padne. Revolver odskoči od naslona fotelje na Zagrejeva kolena. Podigavši pogled, Merso ugleda mrtvačevu bradu i usta. Imao je isti ozbiljni i setni izraz kao kad je gledao kroz prozor. U tom času, pred kapijom se začu rezak zvuk sirene. Nestvarni poziv odjeknu još jednom. Merso se ukipi, i dalje povijen nad foteljom. Ipak, kotrljanje kola objavi mesarev odlazak. Merso dohvati kofer, otvori vrata čija se kvaka presijavala na suncu i izađe, s glavom u vatri i suvih usta. Prošao je kroz kapiju i krenuo krupnim korakom. Nigde nikoga;

samo grupica dece na kraju trga. Udaljavao se. Stigavši na trg, odjednom postade svestan hladnoće i zadrhta pod lakim, kratkim kaputom. Kihnu jednom, a zatim i drugi put. Mala dolina se ispuni podrugljivom jekom, koju nebeska bistrina odnese u visine. Pomalo nesiguran na nogama, zastade i snažno udahnu. S plavog neba spuštali su se milioni malih, belih osmeha; igrali su se po lišću još punom kapljica kiše, po vlažnom pesku aleja, leteli po kućama sa crepovima boje sveže krvi i uspinjali kao strele ka jezerima vazduha i sunca, odakle su se maločas otisnuli. Sićušni avion je jezdio u visinama, ostavljajući za sobom tiho brujanje. U toj raskoši vazduha, u toj plodnosti neba, činilo se da ljudi imaju samo jedan zadatak – da žive i budu srećni. U Mersou je sve ćutalo. Kihnu i treći put i oseti nešto nalik grozničavom drhtaju. A onda, ne osvrnuvši se, pobeže, praćen škripom kofera i batom sopstvenih koraka. Kad je stigao kući, spustio je kofer u ćošak, legao i zaspao, pobudivši se tek popodne.

DRUGO POGLAVLJE

LETO JE PUNILO LUKU bukom i suncem. Bilo je pola dvanaest. Kroz prorez u središtu dana svetlost je kuljala po dokovima i zatrpavala ih teškom vrelinom. Crni trupovi teretnjaka sa crvenim dimnjacima gutali su vreće žita pred skladištima Alžirske trgovačke komore. Miris fine prašine mešao se sa mirisom katrana izmamljenim vrelim zrakama sunca. Ispred male daščare što je zaudarala na lak i anizet neki muškarci su pili dok je nekolicina Arapa u crvenim majicama izvodila akrobacije na užarenim pločama nadomak mora presvučenog namreškanom svetlošću. Ne gledajući ih, lučki radnici s vrećama na ramenima su se uspinjali duž dve elastične daske položene između doka i palube teretnjaka. Kad bi se popeli, a njihovi obrisi se ocrtali na plavetnilu među čekrcima i katarkama, za trenutak bi stali, zasenjeni nebom, bleštavih očiju na licima prekrivenim beličastim namazom znoja i prašine, a zatim naslepo uronili u utrobu broda što je zaudarala na toplu krv. Odjednom, urlik sirene zapara vreli vazduh.

Ljudi na daskama se uskomešaše i stadoše. Jedan od njih propade. Bile su dovoljno primaknute da ga zadrže ali ruka mu je ostala prikleštena ogromnim teretom vreće i on je urlao od bola. Upravo u tom času Patris Merso izađe iz svoje kancelarije. Letnja vrelina mu preseče dah, a isparenja katrana zagrebaše grlo. Krenu ka radnicima. Oni

su već bili izvukli ranjenika; ležao je na daskama, u prašini, usana belih od boli. Ruka slomljena iznad lakta mu je visila – naprsla kost probila je meso, načinivši groznu, krvavu ranu. Slivajući se niz ruku, krv je polako kapala na užarene kamene ploče i uz tiho šištanje pretvarala u paru. Merso je sleđeno zurio u krv, kad ga neko uhvati za rame. Bio je to Emanuel, njegov kolega. Pokazivao je na kamion što je jurio prema njima uz tutanj točkova i zveket lanaca. „Idemo?“, Patris potrča. Kamion prođe, a oni poleteše za njim kroz buku i prašinu, zadihani i obnevideli, svesni samo neobuzdanog zanosa jurnjave u žestokom ritmu čekrka i mašina, praćeni plesom katarke na obzoru i ljuljuškanjem gubavih brodskih trupova. Merso se uhvati prvi te, siguran u svoju snagu i spretnost, skoči. Zatim prihvati Emanuela i obojica sedoše s nogama u vazduhu, a onda se, u krećno beloj prašini, u bleštavoj vrelini što je sipala s neba po fantastičnom dekoru luke nakićenom katarkama i crnim dizalicama, kamion udalji punom brzinom. Emanuel i Merso su se smejali kao ljudi, omamljeni truckanjem po džombastoj lučkoj kaldrmi, sprženim nebom, sopstvenom ključalom krvlju.

Po dolasku u Belkur, Merso i Emanuel siđoše. Emanuel je pevao glasno i falš. „Znaš“, govorio je Mersou, „to mi prosto nadađe u grudima. Kad sam zadovoljan.

Kad se kupam.“ Uistinu, Emanuel jeste pevao dok pliva i glasom, hrapavim od dreke, davao ritam pokretima svojim kratkih i mišićavih ruku. Uđoše u Lionsku ulicu. Izuzetno visoki Merso gazio je dugim koracima, njišući široka, mišićava ramena. Po načinu na koji je spuštao nogu na trotoar ili bi se okretom kukova izmigoljio iz gužve u koju bi upao, moglo se osetiti neobično mlado i snažno telo, kadro da ponese svog vlasnika do krajnjih granica fizičke radosti. Kad je stajao, oslanjao bi se

na jedan kuk, s pomalo usiljenom gipkošću sportiste. Pod svodom gustih obrva, sjajile su mu oči. Dok je razgovarao s Emanuelom, nesvesno je vukao kragnu kako bi oslobodio vrat, izvijajući pokretljive usne. Ušli su u svoj restoran, smestili se i počeli ćutke da jedu. U hladovini je bilo sveže. Muve, zveckanje tanjira i razgovori. Priđe im gazda Selest, krupan i brkat muškarac, češkajući se po stomaku ispod pregače. „Kako je?“, upita Emanuel. „Starački“, odgovori gazda i razgovor krenu. Selest i Emanuel su se jedan drugom obraćali sa „hej, kolega“ i tapšali po ramenima. „Znaš“, pričao je Selest, „matorci su pomalo blesavi. Kažu da su pedesete najbolje godine za muškarca. Zato što su oni u pedesetima. Imao sam druga koji je bio srećan samo u društvu svog sina. Zajedno su izlazili. Provodili se. Odlazili u kockarnicu. Taj drugar je govorio: „Što bih izlazio s tim starkerljama? Svakog dana pričaju kako su bili na klistiranju, kako ih boli jetra... Bolje mi je sa sinom. Kad pokupi neku fuficu, ja se pravim da ništa ne vidim i uđem u tramvaj. Hvala, doviđenja. Meni je lepo.“ Emanuel se smejao. „Jasno“, nastavi Selest, „nije on bio neki autoritet, ali sam ga voleo.“ A onda se obrati Mersou: „U svakom slučaju, više nego jednog drugog pajtaša. Kad mu je krenulo u životu, digao je nos. Sad, kad je ostao bez svega, više nije tako nadmen.“

„Tako mu i treba“, reče Merso.

„Oh, ne treba biti gad u životu. Iskoristio je priliku i bio je u pravu. Devetsto hiljada franaka je imao... Eh, da su meni te pare!“

„Šta biste s njima?“, upita Emanuel.

„Kupio bih kućicu na plaži, stavio malo lepka na pupak i zalepio zastavicu. Onda bih čekao da vidim odakle vetar duva.“

Merso je mirno jeo; sve dok Emanuel nije počeo da priča gazdi o svom slavnom vojevanju u Bici na Marni.

„Nas, zuave, rasporedili su u strelce...“

„Gnjaviš“, mirno reče Merso.

„Komandant kaže: 'U napad!' Mi krenemo; tu je bila neka jaruga sa drvećem. Rekao nam je da napadamo, a pred nama nigde nikog. I tako ti mi idemo, idemo... Kad odjednom, zaštektaše mitraljezi. Mi popadasm o jedni po drugima. Bilo je toliko mrtvih i ranjenih da se jaruga napunila krvlju; mogli smo čamcem da se vozimo po njoj. Neki su zapomagali: 'Mama!' Užas.“

Merso se podiže i zaveza svoju salvetu u čvor, a gazda ode da zabeleži njegov ručak na poledini kuhinjskih vrata. To je bila njegova računovodstvena knjiga. Kad bi neko prigovorio, on bi izvukao vrata iz šarki i doneo račun na leđima. U ćošku prostorije, gazdin sin Rene jeo je meko kuvano jaje: „Jadničak“, reče Emanuel, „pokosiće ga pluća.“ Istina. Rene uglavnom beše ćutljiv i ozbiljan. Nije bio naročito mršav ali oči su mu se caklile. Neka mušterija mu je upravo objašnjavala kako se tuberkuloza „s vremenom može izlečiti, ako se čovek čuva“. Rene je odobravao, odgovarajući mu između zalogaja. Merso se nalakti na šank pored njih da popije kafu. Tip se nije gasio: „Jesi znao Žana Pereza? Onog iz plinare. Umro je. Jedno plućno krilo bilo mu je bolesno ali on je napustio bolnicu i vratio se kući radi žene. A ona mu je bila kobila. Nije silazio s nje, kapiraš? A nije ona to tražila. On je bio napast. I svakog dana po dva-tri puta; to mu je na kraju onako bolesnom i došlo glave.“ Rene je prestao da jede i s parčetom hleba u zubima zurio u čoveka. „Tako je“, izusti najzad, „zlo dođe brzo, ali treba mu vremena da ode.“ Merso prstom ispisa svoje ime po parom prekrivenim aparatom za kafu. Zažmuri. Njegov život se svakodnevno klatio između tog tihog tuberana i raspevanog Emanuela, između mirisa kafe i katrana, odvojen od njega samog i

svoga što ga je zanimalo. Više ga nisu doticale stvari zbog kojih bi se nekad uzbudio samo zato što su postale deo njegovog života. I kad bi se na kraju dana našao u svojoj sobi, uprezao je svu snagu i pažnju u gašenje životnog plamena koji mu je plamsao u grudima.

„Merso, ti si školovan. Šta ti misliš?“, upita ga gazda.

„Ma, pusti“, reče Patris. „Biće to dobro.“

„Malo smo nervozni jutros.“

Merso se osmehnu i izađe iz restorana. Prešavši ulicu, popeo se u svoju sobu, smeštenu iznad mesare s konjentinom. Kad bi izašao na balkon, zapahnuo bi ga miris konjske krvi, a pred očima mu se ukazao natpis: „Najplemenitijoj ljudskoj tekovini“. Legao je na krevet, popušio cigaretu i zaspao.

Stanovao je u nekadašnjoj sobi svoje majke. Dugo su živeli u tom malom trosobnom stanu. Ostavši sam, Merso je dve sobe iznajmio poznaniku bačvaru koji je živeo sa sestrom, a za sebe zadržao najbolju. Majka mu je umrla u svojoj pedeset šestoj. Bila je lepotica i nadala se životu zavodnice, sjaju i užicima. U četrdesetim, teško je obolela. Lišena haljina i šminke, svedena na bolesničku odeću, lica izobličeneog groznim oteklinama, gotovo nepokretna zbog nadutih i slabašnih nogu, kraj je dočekala poluslepa, izgubljeno prepipavajući bezbojni stan prepušten sudbini. Udarac je bio iznenađan i kratak. Imala je šećernu bolest koju je zapustila, pa čak i pogoršala sopstvenom nemarnošću. Merso je morao da napusti studije i pronade posao, ali do njene smrti još je čitao i razmišljao. A ona je tako životarila punih deset godina. Muke su se toliko odužile da se okolina navikla na njenu bolest i zaboravila da bi mogla da joj podlegne. Jednog dana je umrla. Svi u kraju su žalili Merso. Mnogo se očekivalo od pogreba; pričalo se kako je Merso bio

jako privržen majci. Dalje rođake su preklinjali da ne plaču, da mu ne otežavaju. Molili su ih da ga zaštite i da mu se nađu. A on je obukao svoje najbolje odelo i sa šeširrom u ruci nadgledao pripreme. Išao je za sprovodom, prisustvovao verskom obredu, bacio grumen zemlje, rukovao se. Samo jednom se pobunio, začudivši se što nije obezbeđeno dovoljno kola za prisutne. I to je bilo sve. Sutradan se na prozoru stana pojavio natpis: „Izdaje se“. Otad je stanovao u majčinoj sobi. Siromaštvo podeljeno s njom posedovalo je izvesnu vrstu nežnosti. Bilo je nekakve potajne sreće u jednostavnosti i izdvojenosti njihovih tihih večera pod petrolejkom. Ulice su bile mirne. Merso je s osmehom posmatrao majčina umorna usta. I ona se smešila. Kad se lampa zadimi, majka bi je podesila uvek istim otežalim pokretom desne ruke, tela zabačenog unatrag. „Nisi više gladan?“, upitala bi ga kasnije. „Nisam.“ Onda bi pušio ili čitao. „Opet!“, rekla bi u prvom slučaju. U drugom: „Primakni lampu, pokvarićeš vid.“ Samoća je, međutim, siromaštvo pretvorila u jad i bedu. I zato, kad bi s tugom pomislio na pokojnicu, Merso je u stvari sažaljevao samog sebe. Mogao je da nađe bolji smeštaj, ali taj stan i njegov miris siromaštva su mu prirasli srcu. Dobrovoljno istupivši iz života, tu je makar mogao da se priseti čoveka kakav je nekad bio, i to ružno i strpljivo suočavanje mu je omogućavalo da održava vezu sa sobom u trenucima tuge i žalosti. Na vratima je ostavio parče kartona sa iskrzanim ivicama, na kom je majka plavom olovkom bila ispisala svoje ime. Sačuvao je stari mesingani krevet, presvučen satinetom, i dedin portret s bradicom i svetlim, nepomičnim očima. Na kaminu, zaustavljeni sat s klatnom i petrolejku koju gotovo nikad nije palio okruživali su pastiri i pastirice. Zapušteni dekor sastavljen od slamnatih, mestimično izbušenih sto-

lica, ormara s požutelim ogledalom i toaletnog stočića s nedostajućim čoškom, za njega nije postojao jer navika je pohabala sve. Kretao se u senci od stana i to od njega nije zahtevalo nikakav napor. U nekoj drugoj sobi, morao bi da se navikava na novo, da se ponovo bori. A on je želeo samo da smanji površinu koju izlaže svetu i spava dok svemu ne dođe kraj. Soba je savršeno služila toj nameri. S jedne strane gledala je na ulicu, s druge na terasu veći-to prekrivenu rubljem i, na male voćnjake sa stablima pomorandži, stešnjene među visokim zidovima pozadi. Ponekad je, u letnjim noćima, ostavljao sobu u mraku i otvarao prozor ka terasi i tamnim voćnjacima. Iz noći i u noć pružao se prodoran miris pomorandži i obavijao ga svojim lakim velovima. Po čitavu noć bi se i on i njegova soba kupali u tom istovremeno nežnom i oštrom mirisu, i činilo mu se kao da posle mnogih dana provedenih na onom svetu prvi put otvara prozore životu.

Probudio se obliven znojem, usta punih sna. Bilo je veoma kasno. Očešljao se, strčao niz stepenice i uskočio u tramvaj. U dva i pet bio je u svojoj kancelariji. Radio je u velikoj prostoriji, gde su sva četiri zida bila prekrivena nebrojenim policama prepunim spisa. Ona nije bila ni prljava ni ružna, ali je u svako doba dana podsećala na kolumbarijum u kom trule mrtvi časovi proteklih vremena. Merso je proveravao tovarne listove, prevodio spiskove robe s engleskih brodova i, od tri do četiri, primaao mušterije koje su želele da pošalju robu. Tražio je taj dodatni posao, iako nije morao da ga radi. No, na samom početku, on mu je pružio vrata za izlaz u život. Sva ta živa lica, stalni posetioci, taj promet i strujanje učinili su da napokon oseti kako mu srce kuca. A tako se sklanjao od lica triju daktilografinja i šefa kancelarije, gospodina Langloa. Jedna daktilografinja bila je zgodnjikava

i odskora udata, druga je živela s majkom, a treća beše dostojanstvena stara dama kod koje su mu se sviđali kitnjasti jezik i uzdržanost prema „sopstvenim nevoljama“, kako je govorio Langloa. Šef se s njom često upuštao u žestoke okršaje iz kojih je stara gospođa Erbijon uvek izlazila kao pobednica. Prezirala ga je zbog znoja što mu je pantalone lepio za zadnjicu, zato što bi se sav spetljao pred direktorom, a povremeno i kad bi na telefonu čuo ime nekog advokata ili bilo koje drugo zvučno ime. Nesrećnik je zaludno pokušavao da smekša staru damu i da pronade put do njene naklonosti. Te večeri se gegao posred kancelarije. „Gospođo Erbijon, ja sam vama simpatičan, zar ne?“ Merso je prevodio *vegetables, vegetables*, posmatrao sijalicu iznad sebe i njen abažur od nabranog zelenog kartona. Pred njim se nalazio kalendar u boji s prikazom ribarske svečanosti; na stolu behu poredani vlažni sunder, upijač, mastionica i lenjir. Prozori su gledali na ogromne gomile drvene građe, dopremljene iz Norveške žutim i belim teretnjacima. Osluškivao je. Iza zida, život je disao snažnim potmulim i dubokim udarima. Tako blizu, a tako daleko... Zvonjava u šest sati ga oslobodi. Bila je subota.

Po povratku kući, legao je i spavao sve do večere. Zatim je ispržio jaja i pojeo ih iz tiganja (bez hleba, pošto je zaboravio da ga kupi) a onda se ponovo ispružio i zaspao, probudivši se tek ujutru. Umio se i izašao napolje da jede. Ponovo se vratio, rešio dve ukrštenice, pažljivo isekao reklamu za Krušenovu so i zalepio je u svesku već ispunjenu veselim dedicama koji su se spuštali niz stepenišne ograde. Kad je završio, oprao je ruke i izašao na balkon. Popodne je bilo lepo. No ulica beše vlažna a prolaznici retki i užurbani. Pažljivim pogledom je pratio svakog čoveka, ostavljajući ga tek kad mu izađe iz vidokruga, a

onda prelazio na sledećeg. Ispočetka su to bile porodice u šetnji: dva dečaćića u mornarskim odelcima, s pantalona- ma do ispod kolena, sapeta krutom odećom i devojčica s velikom ružičastom mašnom, u crnim lakovanim cipeli- cama. Za njima je išla majka u haljini od smeđe svile – čudovišna spodoba načičkana perjem – i malo otmeniji otac, sa štapom u ruci. Nedugo potom prošli su momci iz kraja, nauljenih kosa, sa crvenim kravatama, sa izveze- nim maramama u džepovima tesno krojenih sakoa i ci- pelama četvrtastih vrhova. Išli su u bioskope u centru i glasno se smejali žureći ka tramvaju. Posle njih, ulica je polako opustela. Sve predstave već su bile počele. Ulice su prepuštene sitnim trgovcima i mačkama. Iako je bilo vedro, nebo se nije sjajilo nad drvoredima smokava što su oivičavali ulicu. Preko puta Mersoa, prodavac duvana je izneo stolicu pred radnju i opkoračio je oslonivši se ru- kama na naslon. Do maločas puni tramvaju behu gotovo prazni. U kafanici *Kod Pjeroa*, konobar je mleo piljevinu u praznoj sali. Merso obrnu stolicu, poput duvandžije, i popuši dve cigarete zaredom. Zatim se vrati u sobu, odlo- mi parče čokolade i pojede je na prozoru. Nedugo po- tom, nebo se naoblači i odmah zatim razvedri. Ipak, ulica postade mračnija, kao da su joj oblaci u prolazu obećali kišu. U pet sati, tramvaji dovezoše buku. Grozdovi navi- jača visili su s njihovih vrata vraćajući se sa prigradskih stadiona. Punim plućima su pevali i vikali da njihov klub nikada neće propasti. Poneki bi mahnuo Mersou. „Sredili smo ih“, povika jedan, na šta Merso samo sleg- nu ramenima i procedi: „Jesmo.“ Odnekud se pojaviše i automobili, među kojima i neki sa branicama i blato- branima okićenim cvećem. Dan je polako zamirao. Nebo iznad krovova je rudilo. S rađanjem večeri, ulice ponovo oživeše. Šetači su se vraćali. Umorna deca plakala dok su

ih teglili za ruke. Bioskopi preplaviše ulice bujicama gledalaca. U odrešitim i razmetljivim pokretima gledalaca, Merso je video nesvesne komentare upravo završenog avanturističkog filma. Malo kasnije stigoše i gledaoci iz gradskih bioskopa. Oni su bili ozbiljniji. Između provala smeha i neslanih šala, u njihovim pogledima i držanju postojala je neka čežnja za velikim životom čija im je vrata odškrinuo film. Ostali su na ulici i šetkali gore-dole. Na ulici su se na kraju obrazovale dve kolone. Devojke iz kraja, gologlave, s rukom u ruci, tvorile su jednu. S druge strane ulice, mladići su im dobacivali šale, na koje su one odgovarale smehom i okretanjem glava. Ozbiljni ljudi ulazili su u kafane ili na trotoarima stvarali grupice koje je ljudska reka obilazila kao da su ostrva. Ulica već beše osvetljena, a prve zvezde što su se dizale na nebu jedva su se nazirale zbog električne svetlosti. Pod Mersoom su se pružali pločnici puni ljudi i svetla. Vlažne ulice su svetlucale, dok su tramvaji u ravnomernim razmacima osvetljavali sjajne kose, vlažne usne, osmehe i srebrne narukvice. Nešto kasnije, tramvaji su se proredili, noć je pocrnela iznad stabala i svetiljki, trotoari se neosetno ispraznili i uskoro prva mačka polako pređe opustelu ulicu. Merso pomisli na večeru. Osećao je blagu bol u vratu od dugog oslanjanja na naslon stolice. Sišao je da kupi hleba i testenine, spremio večeru i pojeo je. Zatim se ponovo vratio do prozora. Ljudi su izlazili, vazduh je postao svežiji. Zadrhtao je, zatvorio prozor i vratio se do ogledala nad kaminom. Izuzev večeri provedenih s Martom, u svojoj sobi ili negde napolju, i dopisivanja sa prijateljicama iz Tunisa, ceo njegov život se odvijao u požuteloj perspektivi tog ogledala, perspektivi u kojoj je musava petrolejka stajala kraj ogrizaka hleba.

„Prođe još jedna nedelja“, reče Merso.